

Vicent Pastor i Briones, Pierres de Provença (1650): estudi i edició crítica, Alacant / Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col·lecció «Biblioteca Sanchis Guarner», 2020, 319 p., ISBN: 978-84-9191-140-1.

Un dels darrers exemplars apareguts a la col·lecció «Biblioteca Sanchis Guarner» (IIFV/PAM), està dedicat a l'edició i estudi de *La història del noble y esforçat cavaller Pierres de Provença, fill del Comte de Provença, y de la gentil Magalona, filla del rey de Nàpols, y de les fortunes y treballs que passaren en la sua molt enamorada vida*, novel·la breu d'origen francès que gaudí d'una bona acollida entre el públic català modern. El responsable del volum és Vicent Pastor i Briones, i la publicació és el resultat de les recerques realitzades per a la seua tesi doctoral, llegida en 2018 a la Universitat d'Alacant. L'aparició d'edicions crítiques solvents de textos literaris antics sempre és una bona notícia, ja que faciliten l'aproximació al coneixement literari de les societats del passat. Aquest cas concret, a més, ens permet tenir a les mans una particular novel·la breu que, malgrat el seu origen medieval, continuà gaudint del favor del públic al llarg dels segles XVII i XVIII, en què es feren diverses edicions. No és un fet gens desdenyable, atès que la producció impresa en prosa catalana de ficció fou ben escassa en l'edat moderna.

Tanmateix, aquest text en català no ha rebut gaire atenció. De fet, a la introducció del volum es crida l'atenció sobre aquesta circumstància, i es repassen —potser amb excés detall— les succintes notícies existents a les principals històries de la literatura catalana dels segles XX i XXI. No és un fet aïllat, ja que, tradicionalment, aquests tipus d'estudis generals han dedicat una atenció preferent als textos de producció original, i no tant als traduïts.

L'estudi que precedeix l'edició del text és extens i ambiciós, ja que s'ocupa de pràcticament tots els aspectes que poden contribuir a explicar l'origen, la naturalesa i les particularitats de la novel·leta. Innegablement, un dels principals mèrits del

volum és l'exhaustiva revisió de bibliografia de l'àmbit romànic que Pastor ofereix sobre els diversos aspectes relacionats, que sintetitza, matisa o rebut. El primer dels ítems està dedicat a la novel·la original francesa. Pastor hi arreplega les hipòtesis sobre els possibles orígens del relat, els dubtes que han suscitat l'autoria i la datació, i les conjetures sobre la llengua original del text. Conclou que probablement es tracta d'una novel·la anònima —i no de Bernard de Trévièrs com sovint s'ha considerat—, tal volta gestada al segle XII i difosa de manera oral i, probablement, reelaborada en francès —si no és que era ja la llengua primigènica— en la primera meitat del segle XV d'acord als models en boga a l'època. Aquestes circumstàncies expliquen moltes de les característiques inherents al relat, com ara la barreja de motius procedents del món oriental i del folklore europeu amb formes literàries posteriors.

L'anàlisi segueix amb una breu descripció narratològica que facilita al lector la familiarització amb el relat i les seues particularitats temàtiques i estructurals. Aquest pas previ permet una millor comprensió de l'apartat següent, probablement un dels més reeixits de l'estudi, dedicat a la qüestió del gènere del *Pierres de Provença*. Pastor, a partir de la bibliografia més actualitzada i pertinent, enllesteix una completa revisió de les possibles adscripcions genèriques de la novel·la, com ara novel·la cavalleresca breu, gènere editorial, novel·la oriental o bizantina, novel·la idíl·lica, novel·la hagiogràfica, etc. Les conclusions de l'autor són sòlides i estan ben fonamentades. Si bé el gènere cavalleresc emmarca la novel·la, l'estructura del text, centrat en les aventures amoroses dels protagonistes, l'acosten tant al gènere oriental com al sentimental o idíl·lic —com l'autor prefereix—, i el to moralitzant implícit, que reprova la fugida dels amants i els condemna a uns anys de separació que orienten cap a l'edificació moral, la connecten també amb el gènere hagiogràfic. Resulta així mateix interessant que Pastor no es limite a analitzar el cas estudiat, sinó que el pose en relació amb la resta de produccions novel·lesques amb què comparteix trets característics, com el *Paris i Viana* o *L'Escoufle*. D'aquesta manera s'ofereix al lector un complet panorama literari que permet valorar l'obra en el seu context. També l'ítem següent, dedicat a l'anàlisi dels temes i fonts del *Pierres de Provença*, es planteja d'una manera semblant, i l'estudi dels motius principals es duu a terme de manera comparativa; així, s'hi identifiquen clarament quins són els aspectes més originals que singularitzen la novel·la, i les principals influències rebudes tant en la seua gènesi primigènica, que l'acosta als models orientals, com en la seua reelaboració tardomedieval, quan probablement s'amerà d'un cert caràcter moralitzant.

Si els apartats inicials s'havien ocupat de l'anàlisi de les característiques genèriques i textuals de la novel·la en el context romànic, a partir de l'ítem 2.1.5, Pastor s'ocupa de la transmissió textual, de la fortuna editorial i dels exemplars conservats.

En primer lloc, dibuixa un succint panorama de les versions conegudes del text francès, atés que es conserven manuscrits amb versions de diverses llargàries, i sembla que les traduccions a d'altres llengües deriven de la versió més abreujada. Tot seguit, identifica les primeres edicions franceses i castellanques, ja que, segons gran part de la crítica, la novel·la catalana hauria estat traduïda a partir d'una traducció castellana impresa probablement en els primers decennis del segle XVI, encara que aquesta qüestió, com recorda Pastor, no compta amb el consens de la crítica.

A continuació, s'ocupa ja exclusivament de la traducció catalana. Primer, s'hi examinen les notícies referents a les possibles edicions realitzades. Si bé és cert que no es compta amb cap notícia concreta sobre la impressió del text al cinc-cents, l'anàlisi dels inventaris de diversos llibreters podria indicar que el text ja hauria circulat imprès al segle XVI. No seria un fet aïllat, atés que en aquesta centúria s'incrementaren notablement les traduccions entre les literatures ibèriques. Més espai s'hi dedica a la descripció de les notícies sobre les edicions dels segles XVII i XVIII, i a la caracterització dels exemplars conservats, molts dels quals examinats per l'autor del volum. Pastor revisa i ajusta algunes de les datacions proposades per a les edicions conegudes i reuneix les informacions existents sobre els impressors implicats. L'autor, en referir-se a l'èxit de l'obra, hi inclou les edicions tardanes de finals del XIX i principis del XX, responsabilitat d'Antoni Bulbena i Ramon Miquel i Planas, respectivament, però caldria matisar que aquestes edicions no responen tant a una hipotètica vigència de l'interès per la novel·la, sinó més aviat a l'interès per recuperar textos antics en llengua catalana, pel que potser no caldria sumar-les al còmput total d'edicions en parlar de la bona acollida de la novel·la i de la seua pervivència a les premses.

Un segon bloc de l'estudi introductori s'hi dedica a una caracterització lingüística de la llengua del text a partir de la primera edició sencera conservada, la de 1650. L'anàlisi és interessant perquè permet corroborar, d'una banda, que la llengua del testimoni no s'ajusta a aquest període, sinó que sembla ser anterior; i de l'altra, perquè s'observen trets que podrien apuntar a un traductor de la variant occidental de la llengua —tal volta l'enigmàtic Honorat Comalada referit en algunes rúbriques—, atés que aquests trets persisteixen al text malgrat que la totalitat de les impressions conservades es realitzaren a zones de domini lingüístic oriental (Barcelona, Girona i Olot).

Malgrat que cadascun dels apartats de l'estudi es tanca amb unes conclusions que sintetitzen les principals idees abordades, aspecte interessant per la quantitat de bibliografia que s'hi exposa i analitza, també hi ha unes conclusions generals que incideixen en les principals aportacions del volum amb què l'autor ha contribuït al panorama crític literari. L'estudi, com s'ha pogut comprovar, no es limita a l'estudi de la novel·la, sinó que, tot plegat, ofereix un complet panorama dels gèneres literaris breus de la prosa de ficció medieval i moderna.

L'edició crítica s'introdueix amb la declaració dels criteris de transcripció i edició emprats, que fonamentalment són els de la col·lecció «Els Nostres Clàssics» de l'editorial Barcino, i amb la identificació dels testimonis editats. L'edició dels text és acurada, i la distribució per paràgrafs i la identificació dels diàlegs, en faciliten la lectura al públic actual.

Comprat i debatut, el treball de Vicent Pastor permet l'accés a un text d'origen medieval, molt difós en territori hispànic a l'època moderna, i que, a més, és un dels escassos exponents de prosa de ficció que s'editaren reiteradament en català. Descriu les principals característiques que el particularitzen dins del context de produccions similars, i ofereix un panorama general que permet albirar l'interés que suscitava i explicar la difusió que se'n seguí. Esperem —i desitgem— que, després d'aquest estudi inicial, l'autor engegue investigacions complementàries que donen resposta a qüestions encara no resoltes, com ara esbrinar el possible testimoni emprat per a la traducció, o analitzar amb més profunditat l'èxit de la recepció del text, per exemple estudiant els possibles lectors del text a través de l'anàlisi d'inventaris.

CARME ARRONIS LLOPIS

Universitat d'Alacant

arronis@ua.es

ORCID 0000-0001-7635-0435